

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/112187>

Please be advised that this information was generated on 2018-07-22 and may be subject to change.

Crisis in Europa! Maar waar zijn de politicologen? Een verkenning van de kritische politieke economie in de Lage Landen

Angela Wigger (Radboud Universiteit Nijmegen)

De EU bevindt zich in staat van ernstige crisis: wat in 2007 begon als een crisis in de financiële markten is verworden tot een crisis van de eurozone en een staatsschuldencrisis. Het politiek protest tegen het gevoerde neoliberale crisisbeleid groeit in de zwaarst getroffen zuidelijke lidstaten, waardoor de al langer sluimerende legitimiteitscrisis van het Europese integratieproces in een nieuwe fase is terechtgekomen. Of en hoe de EU deze crisis zal doorstaan is nog niet duidelijk. Twintig jaar na Maas-

tricht en twaalf jaar na de introductie van de euro voorspellen politici en media apocalyptisch de instorting van de Economische en Monetaire Unie en daarmee van de euro. De zogenoemde 'redders' van de eurozone leggen de oorzaken bij de getroffen lidstaten zelf. Zij zouden op onverantwoordelijke wijze geleend hebben. Onder het juk van de voorwaarden opgelegd door de EU-IMF-tandem worden forse bezuinigingen op de welvaartsstaat, de publieke sector en verdere privatiseringen afgedwongen. Regeringen verliezen meer en meer de controle over hun begrotingen, terwijl sociale, culturele en politieke burgerrechten met voeten worden getreden. Dat het neoliberale crisismanagement de dictatuur van financiële markten en haar 'rating agencies' verder ondersteunt moge inmiddels duidelijk zijn. Het idee van het 'Europese Sociale Model' van de Lissabonstrategie uit 2000 is daarmee definitief begraven zonder dat het ooit een echte kans kreeg om in substantieel beleid omgezet te worden.

Op dit moment zijn nog niet eens de contouren van een alternatief nieuw Europees project zichtbaar. Politiek links is overal in Europa verdeeld en verrassend stil, terwijl rechts-populistische (en een enkele keer zelfs fascistische) groeperingen met hun reactionair en anti-Europees beleid in landen als Finland, Denemarken, Hongarije, maar ook in Nederland en België floreren. Demonstraties daartegen in de straten van Athene, Dublin, Lissabon, Parijs of Rome zijn beslist niet genoeg. Politieke weerstand moet ook Brussel zien te bereiken. Sociale wetenschappers en met name politicologen kunnen hierin een be-

langrijke rol innemen. Kritische analyses over de huidige ontwikkelingen en de systeem-inherente tegenstrijdigheden van het neoliberale kapitalistische model die aan deze crisis ten grondslag liggen zijn tot zover marginaal. Waar zijn de talrijke wetenschappelijke bijdragen van de politieke economen die de conservatief neoliberale politici en ook mediaberichtgeving intellectueel tegengewicht kunnen bieden? Waarom is het zo stil op het academisch front? Waar zijn de politiek economen van de Lage Landen?

Internationale Politieke Economie (IPE) – een puur trans-Atlantisch gebeuren?

Het zal veel politicologen niet zijn ontgaan dat binnen het vakgebied Internationale Politieke Economie (IPE) sinds een paar jaar fervente debatten over de ‘state of the art’ gaande zijn. Ook al is men het nog oneens over de juiste naamgeving – Global Political Economy is in vele opzichten een veel geschikter term – zo lijkt de relatief jonge discipline toch in een staat van volwassenheid terecht te zijn gekomen. Zoals Susan Strange, een van de grote wegbereiders van de discipline, reeds in de jaren zeventig bepleitte, wordt IPE niet meer categorisch ingedeeld als een subdiscipline van het grotere en veel meer omvattende gebied der Internationale Betrekkingen (IB). IPE ontstond immers als gevolg van een algehele frustratie over de staatscentrische en vaak ahistorische focus van de destijds dominante theoretische IB-stromingen. Deze konden geen verklaring bieden voor opkomende fenomenen zo-

als de transnationalisering van productie en de toenemende politieke rol van grote transnationale bedrijfsconglomeraten en financiële markten. Inmiddels is IPE een volwaardige, gediversifieerde en dynamische discipline, die voortbouwt op eigen theorievorming en die verder gaat dan het slechts integreren van politicologie met economie. Zo bestaan er gespecialiseerde IPE-tijdschriften en -boekenreeksen van vooraanstaande uitgevers. De ‘IPE’ers’ zijn georganiseerd in eigen netwerken en conferenties en voeren sinds kort ook hun eigen debatten. Wat door sommigen is afgedaan als academisch navelstaren, wordt door anderen gezien als een belangrijk ijkpunt in de wetenschappelijke zelfreflectie van het vakgebied. Des te meer reden om ook onder de politicologen in de Lage Landen een bloeiende IPE-gemeenschap te vermoeden.

Het tegendeel is het geval. Dit wordt onder meer bevestigd door de afwezigheid van politicologen uit de Lage Landen in het recente debat rondom de zogenoemde trans-Atlantische kloof. Dit debat werd geïnitieerd door Benjamin J. Cohen (2007) die zich in een lezing op de startconferentie van de *International Political Economy Society* afvroeg waarom de Amerikaanse en Britse IPE zo verschillend zijn. Cohen onderscheidt aan de ene kant de empiristische of positivistische Amerikaanse school, die naast een voorkeur voor rationele keuzetheorieën een sterk staatscentrische focus aanhoudt, en aan de andere kant de breder georiënteerde heterodoxe Britse school, die de starheid van het Amerikaanse positivisme verwerpt en daarmee kunstmatige begrippen als neutraliteit en wetenschap-

pelijke objectiviteit ter discussie stelt. De hevige controverses die zijn ontstaan rondom deze karikaturen zijn met name sterk epistemologisch van aard. Ze hebben geleid tot een serie artikelen in gerenommeerde IPE-tijdschriften en tientallen reacties en vervolgartikelen daarop (cf. *Review of International Political Economy* 2009; *New Political Economy* 2009; Blyth 2009; *Journal of International Relations and Development* 2011). Ook al werd telkens weer betoogd dat de geografische dekking van de Britse school het Verenigd Koninkrijk ontstijgt, zo is het doodzwijgen van een mogelijke IPE-gemeenschap op het Europese continent, en daarmee in de Lage Landen, toch opvallend. Een korte inventarisatie leert ons inderdaad dat IPE'ers – en daarmee de IPE – in de Lage Landen inderdaad dun gezaaid zijn.

De afwezigheid van een sterke IPE-poot in de Lage Landen tekent zich onder andere af bij het jaarlijkse Nederlands-Vlaamse Politicologenetmaal. Met uitzondering van het Politicologenetmaal van afgelopen jaar, waarop voor het eerst een sessie over 'De politieke economie van de Europese Unie' werd georganiseerd, zijn er in het verleden nauwelijks IPE-panels bijeengeroepen. In het onderzoeksprogramma van het Netherlands Institute of Government (NIG), dat bijna alle Nederlandse politicologieafdelingen omvat, is geen verwijzing naar IPE-gerelateerde onderwerpen te vinden en biedt de bijbehorende onderzoeksschool voor promovendi ook geen IPE-cursussen. *Acta Politica*, het tijdschrift van de Nederlandse Kring voor Wetenschap der Politiek, opgenomen in de ISI Social Science Citation Index, bevat

zelden IPE-artikelen noch richt de redactie zich expliciet op IPE'ers. Daarnaast is het aanbod aan IPE-vakken als onderdeel van het curriculum politicologie aan universiteiten in Nederland en België bedroevend laag. IPE-Masteropleidingen zoals deze bijvoorbeeld in het Verenigd Koninkrijk vaak te vinden zijn, bestaan al helemaal niet. IPE in de Lage Landen is dus nog lang niet volwassen. Dit is niet alleen zeer betreurenswaardig voor het vakgebied, maar heeft repercussies op de wijze waarop de academie de huidige economische crisis tegemoet treedt.

Kritische IPE – noodzakelijk vooral in tijden van crisis

Binnen het vakgebied IPE bestaat ook een kritische stroming. Kritisch onderzoek bestaat in navolging van Robert Cox (1996) uit twee componenten: het poogt ten eerste, en zulks in tegenstelling tot probleemoplossingsgericht onderzoek, niet alleen de heersende wereldorde en machtsrelaties te analyseren, maar vraagt daarbij hoe deze is ontstaan. Naast het blootleggen van machtsstructuren en het plaatsen ervan in een historische context, heeft kritisch onderzoek een emancipatorische focus: het tracht de mogelijkheid voor 'transformative action' te bevorderen. Kenmerkend voor kritische onderzoekers is dat zij zich niet beperken tot het ter discussie stellen van bepaalde orthodoxe manieren van wetenschap bedrijven en het uiten van kritiek op de bestaande politieke orde, maar daarnaast constructief werken aan politieke alternatieven. De momenteel gevolgde neoliberale koers van het Europese

crisismanagement biedt geen uitweg uit deze crisis. De sociale ongelijkheid binnen en tussen de lidstaten wordt alleen maar groter. Laat dit een oproep zijn voor meer IPE-onderwijs en met name kritisch IPE-onderzoek in de Lage Landen. Het adagium zou moeten zijn: er zijn alternatieven!

Bibliografie

- Cohen, B.J. (2007). Comment: The Transatlantic Divide: Why Are American and British IPE so Different? *Review of International Political Economy*, 14 (2), 197-219.
- Cox, R.W. (1996). *Approaches to World Order*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Journal of International Relations and Development (2011). Forum, 14 (3).
- New Political Economy (2009). Special Issue: *The 'British School' of International Political Economy*, 14 (3).
- Review of International Political Economy (2009). Special Issue: *Not So Quiet on the Western Front: The American School of IPE*, 16 (1).